

מסכת נדרים

הקדמה

כתוב בתורה בחומש במדבר פרק ל' פסוק ג': "אִישׁ כִּי יִדַּר נֶדֶר אוּ הִשָּׁבַע שְׁבַע לְאִסּוּר אִסּוּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה". ובחומש דברים פרק כ"ג פסוק כ"ב: "כִּי תִדַּר נֶדֶר לַה' אֱלֹקֶיךָ לֹא תֵאַחַר לְשַׁלְּמוֹ כִּי דָרַשׁ יִדְרָשְׁנוּ ה' אֱלֹקֶיךָ מֵעַמְּךָ וְהָיָה בְךָ חֲטָא". ובפסוק כ"ג: "וְכִי תַחְדֹּל לְנִדֵּר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֲטָא". ובפסוק כ"ד: "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמַר וְעֲשִׂיתָ בְּאִשֶּׁר נִדַרְתָּ לַה' אֱלֹקֶיךָ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ". התורה מצוה על האדם לקיים את הנדר שנדר, או את השבועה שנשבע, ואם עבר ולא קיימם או שאיחר להביאם, הוא עובר במצות לא תעשה.

שבועה היא איסור גברא נדר הוא וההבדל בין נדר לשבועה הוא שהשבועה היא 'איסור גברא', כשאדם אומר, שבועה שלא אוכל ככר זו האדם אוסר על עצמו את אכילת הככר, והוא חייב לקיים את דבריו מדין שבועת ביטוי: "נַפְשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבִטָּא בְּשִׁפְתַיִם לְהִרְעֵ אוּ לְהִיטִיב". והנדר הוא 'איסור חפצא', אם אמר ככר זו אסורה עלי כקרבן הככר נעשית עליו דבר איסור, ואם היא ככר שלו היא נעשית דבר איסור גם לשאר האנשים.

נדר הקדש ונדר איסור נדר הוא אחד משני דברים, (א) נדרי הקדש שמקדיש דבר לבדק הבית או למזבח. ויכול לנדור רק על דבר שלו, ואיסורו כולל כל אדם. (ב) נדרי איסור שאוסר על עצמו דברים מותרים, ויכול לאסור על עצמו גם דברים שאינם שלו, ואת הדברים שלו האדם יכול לאסור גם על אדם אחר. מסכת נדרים עוסקת בנדרי איסור, ומסכתות אחרות עוסקות בנדרי הקדש. והחרמים שהוזכרו אינם חרמי בדק הבית אלא כשאדם אוסר על עצמו דבר כחרם¹. עיקר הנדר כינויי נדרים וידות נדרים נדרי איסור הם באחת משלש צורות (א) 'עיקר הנדר', כשאדם אמר דבר זה אסור עלי. בין אם התפיסו בדבר אחר ובין אם לא התפיסו אלא שאם התפיסו

1 על פי דברי הר"ן במשנה.

הנדר חל רק כשהתפיסו בדבר הנדור, בדבר שאיסורו נעשה על ידי נדר כמו קרבן, ולא כשהתפיסו בדבר האסור, דבר שנאסר על ידי התורה ולא על ידי פיו של האדם. (ב) 'כינויי נדרים', כשבמקום לומר שהתפיסו בקרבן אמר קונם, קרבן בלשון משובשת, לרבי יוחנן לשון נכרים, ולר"ל לשון שחכמים בדרו לנדרים, וגם כשנדר בכינוי נדרו חל מדאורייתא. (ג) 'ידות נדרים', כשהתחיל לומר לשון גמורה של נדר אבל לא סיים את דבריו, ונדרו הוא נדר גמור, כמו שאדם האוחז ביד הכלי ומטלטל אותו, מטלטל אתו את כל הכלי.²

נדרים פרק ראשון כל כינויי

נדרים ב'

משנה

כל כינויי נדרים כנדרים חרמים כחרמים שבועות כשבועות ונזירות כנזירות זה אסור עלי בקונם במקום לומר קרבן, דינו כמו שנדר והתפיס אותו בקרבן במפורש, וחרמים כחרמים, כל כינויי חרמים וחרמים וחרם. וזה עלי חרק או חרך כמו שאמר הרי זה עלי חרם, והתפיס בחרם. ושבועות כשבועות, שכל כינויי שבועות כשבועות. ואם אמר שבועה או שקוקה לא אוכל ככר זו, כמו שאמר שבועה שלא אוכל אותה.³ ונזירות כנזירות, שכל כינויי נזירות כנזירות ואם אמר הריני נזיק או הריני פזיח הוא חייב לנהוג נזירות.

האומר לחברו מודרני ממך שאני אוכל האומר לחברו מודרני ממך, מופרשני ממך, לך אסור משום יד מרוחקני ממך, שאני⁶ אוכל לך, שאני

2 ר"ן.

3 תוס' אומר שכינוי הוא לשון שפל כמו המכנה שם לחברו. והרא"ש מפרש שאינו עיקר השם

4 לר"י הוא לשון נכרים ולר"ל לשון שבדו חכמים כדי שלא יאמר קרבן לה'.

5 אפילו שלא הזכיר את השם, ר"ן. וקשה ממה ששינו בשבועות, שבועת העדות צריכה שם. ור"ת מתרץ שרק במושבע מפי אחרים צריך להשבע בשם ולא במושבע מפי עצמו. וקשה הרי שינו בשבועות שלומדים מסוטה שהמוציא אמן אחר שבועה כמוציא שבועה בפיו, ואם כן צריך שם כמו בסוטה. והר"ן אומר ששבועת העדות צריכה שם רק לפי ר' חנינא בר אידי שלומד אלה אלה מסוטה, אבל לחכמים החולקים עליו לא צריך בשבועה לא שם ולא כינוי. ר"ן.

6 יש גורסים שאני אוכל לך ויש שגורסים שאני אוכל לך, גמרא.

טועם לך, והתכוון שמדיר עצמו ממאכל או משתה של חבירו, אסור משום ידות נדרים, כאדם האוחז בית יד של כלי ומטלטל את הכלי כולו, אפילו שלא גמר את הדיבור ואמר שיהיה אסור כקרבן.

ואם אמר מנודה אני לך, רבי עקיבא הסתפק בדבר לשני צדדים, כאדם המתחכם לכאן ולכאן⁷, האם כשאמר לחברו מנודה אני לך, אסור בהנאה מנכסיו או לא.

גמרא

שואלת הגמרא, מדוע במסכת נזיר כתב התנא רק 'כל כינויי נזירות כנזירות' ולא כפי שפירט במשנתנו? עונה הגמרא, שכיון ונדר ושבועה נכתבו בתורה ביחד שנאמר: "כִּי יִדַר נָדָר או הִשָּׁבַע שְׁבָעָה", מוסיפה המשנה שגם כינויי שבועה כשבועה. וכיון ששניהם נשנו במשנה נשנו כולם.

ומונה נדרים וחרמים איסור חפצא ואח"כ שבועה ונזירות איסור גברא

אחריות דעלמא ואחריות דיליה אם כן שואלת הגמרא, היה למשנה להקדים ולומר 'כל כינויי שבועות כשבועות' מיד אחר 'כל כינויי נדרים כנדרים' ולא להפסיק עם חרמים? עונה הגמרא, כיון שהמשנה מדברת בנדרים שהוא אוסר 'חפצא' עליו, היא מזכירה חרמים שגם בהם אוסר 'חפצא' עליו, ואילו שבועות הוא 'איסור גברא' שאוסר את נפשו מן 'חפצא'⁸, על ידי שנשבע שאוסר על עצמו לאכול את הככר היא, שאוסר את עצמו אבל לא את הככר עצמה. ולכן רק אחרי חרמים אומרת המשנה שגם בשבועות כל כינויי שבועות כשבועות, וגם בנזירות כל כינויי נזירות כנזירות.

התנא קודם מביא דין כינוי וידות ומסיים בדיני ידות פתח ומביא את דין כינויי נדרים, מדוע

אינו מפרש את הכינויים אלא מסיים את המשנה ומפרש מהן ידות? ועוד קשה, שהתנא שכח להביא את דין ידות נדרים ולא דיבר כלל על ידות?

7 המפרש בדף ז ע"א.

8 ומכאן מדייקים ר"ח והרשב"א והר"ן שאין נדר בלשון שבועה ואין שבועה בלשון נדר. ובירושלמי נחלקו בדבר. והרמב"ן כותב שאין לשבש את המקומות שהוזכר בהם נדר בלשון שבועה, ושבועה בלשון נדר, ובעיקר הנדר והשבועה אין נדר בלשון שבועה ואין שבועה בלשון נדר. ובמקומות שהוזכר נדר בלשון שבועה, הרי עלי שלא אוכל בשר, אכילה משתיהן עלי שבועה, הנדר חל מדין ידות, כיון שפיו ולבו שוים לאסור בנדר, הנדר חל מדין יד כמו שהוא חל כשלא אמר את כל לשון הנדר, וכן כשאמר שבועה ככר זו עלי. ר"ן.

עונה הגמרא, שיש להשלים את החסר בדברי המשנה ולשנות, כל כינויי נדרים כנדרים וידות נדרים כנדרים. ואחר כך התנא מפרש מהן ידות, מפני שהתנא רגיל לפרש את הדין שהובא בסוף דבריו, ולא את תחילת דבריו. כמו ששנינו במשנה במסכת שבת, במה מדליקין ובמה אין מדליקין, והמשנה מפרשת את הדברים שאין מדליקים בהם. ובמשנה שם במה טומנין ובמה אין טומנין, והמשנה מפרשת את הדברים שאין טומנים בהם. ובמשנה שם במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה, והמשנה מפרשת במה אינה יוצאה.

שואלת הגמרא, האם הרגילות של התנא במקום שיש אריכות דברים התנא מפרש את מה שפתח בו לפרש בתחילה את מה שסיים בו ולא את מה שפתח בו, והרי מצינו בכמה מקומות שלא כך. ששנינו במסכת בבא בתרא⁹, יש נוחלין ומנחילין, האב את הבנים, נוחלין ואין מנחילין, האיש את אמו, ואלו נוחלין ומנחילין. ובמסכת יבמות, יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, כגון כהן הדיוט שנשא אלמנה ויש לו אח כהן גדול, מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, כגון כהן גדול שקידש אלמנה ויש לו אח כהן הדיוט, ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן. ובמה ששנינו במנחות, יש טעונות שמן ולבונה, מנחת סולת, מחבת, ומרחשת, שמן ולא לבונה, ואלו טעונות שמן ולבונה, מנחת נסכים. ובמה ששנינו שם, יש טעונות הגשה, בקרן דרומית מערבית, ואין טעונות תנופה, מנחת חוטא, תנופה ולא הגשה, לוג שמן של מצורע ואשמו וביכורים, ואלו טעונות הגשה. ובמה ששנינו בבכורות, יש בכור לנחלה ואין בכור לכהן, בכור לכהן ואין בכור לנחלה, וזהו בכור לנחלה ואין בכור לכהן? עונה הגמרא, במשניות אלו התנא מפרש קודם את אלו שפתח בהם מפני שיש בהם דינים רבים, ואם התנא לא היה מפרש אותם לפי הסדר היו באים לידי טעות¹⁰.

ושואלת הגמרא ממה ששנינו בשבת, במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה, והמשנה לפעמים התנא מפרש את מה שסיים ולפעמים את מה שפתח

9 הגמרא לא שואלת מהמשנה בדף י' שמפרשת את הכינויים של נדרים ולא את אלו של נזירות. מפני שהתנא מפרש את מה שסיים במשנה הקודמת, כנדבותם נדר בנוזר ובקרנן. תוס'.
10 לפי הר"ן מפני שיש בהם דינים רבים. הרא"ש מפרש מפני שהדברים ארוכים, בכל אחת מהמשניות יש ארבע בבות, ואם היה פותח במה שסיים היה שוכח את מקצתם. פי' הרא"ש.

אומרת במה גמל יוצא. למרות שאין בהם אריכות דברים. אלא יש לומר
שהדברים לאו דוקא, יש מקומות שהתנא מפרש את מה שסיים בו ויש
מקומות שהתנא מפרש את מה שפתח בו.

